

KEYNES'İN İSTİHDAM VE ÜCRET ANALİZİ

İbrahim TANYERİ*

Özet:

Bu çalışma Keynes'in istihdam ve ücret analizini irdeleyip değerlendiren bir çalışmadır. Çalışmada önce neoklasik okulun istihdam ve ücret teorileri kısaca özetlenmektedir. İkinci bölümde Keynes'in neoklasik istihdam ve ücret teorilerinin temel varsayımlarına ve postülalarına yönelttiği temel eleştiriler sunulup değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde Keynes'in istihdam ve ücret analizinin neoklasik analizden farklı olmasına yol açan belirsizlik ile belirsizliğin temelinde yatan sermaye birikimi sürecinin özellikleri değerlendirilmektedir. Belirsizlik ve sermaye birikimi sürecine bağlı olarak ortaya çıkan efektif talep değişmelerinin istihdam hacmi ile ücret düzeyini nasıl değiştirdiği incelendikten sonra, Keynes'in iktisat yöntemine ilişkin görüşlerine de kısaca değinilmektedir.

Abstract:

KEYNES'S EMPLOYMENT AND WAGE ANALYSIS

This paper discusses and evaluates Keynes's employment and wage analysis. In the first section a brief summary of employment and wage theories of neoclassical school is given. In the second section Keynes's critical evaluation of the basic assumptions and postulates of the neoclassical school is presented. In the third section a detailed examination of Keynes's employment and wage analysis is undertaken. In Keynes's analysis, the role of uncertainty and priority given to capital accumulation process has some important consequences, such as the emergence of effective demand as a critical and important variable which in turn determines the volume of employment and wage level. Furthermore a brief discussion of Keynes's method is offered.

* Prof.Dr.Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü.

Anahtar Kelimeler: Keynes, istihdam, ücret, efektif talep, belirsizlik, bölüşüm.

Keywords: Keynes, employment, wages, effective demand, uncertainty, income distribution.

GİRİŞ

Kapitalist ekonomilerde elde edilen karların ve diğer gelirlerin tasarrufa ayrılan kısmı parasal fonlar olarak biriktirilir. Biriken bu parasal fonlar ya ekonominin üretken kapasitesini arttırmak amacı ile sermaye malları satın almak için kullanılırlar veya belirsizlikten korunmak için para ya da finansal varlıklar olarak muhafaza edilirler. Özellikle iktisadi genişlemenin doruk noktasına yaklaşılrken parasal fonlara sahip olanlar ellerinde bulunan fonları, ortaya çıkması muhtemel sermaye kayıplarından korkarak, yatırımlar yolu ile üretken sermayeye dönüştürmekten çekinirler. Biriktirilmiş parasal fonlar, özellikle belirsizliğin arttığı dönemlerde daha yüksek getiri elde etme umuduyla, para olarak veya likiditesi yüksek finansal varlıklar olarak muhafaza edilirler. Tasarruf sahipleri ellerinde bulunan parasal fonları sermaye malları gibi üretilebilir reel varlıklara dönüştürmek yerine, para, bono, tahvil ve diğer alacak senetleri gibi üretilemeyen finansal varlıklara plase ederek bekletebildikleri her durumda ekonomide gönülsüz işsizliğin varlığı için gerekli ve yeterli koşullar sağlanmış olur (Keynes, 1936: 212-13; Hahn, 1977: 183; Lawson, Lawson, 1990:121; Davidson, 1998:827.) Parasal fonların elde para olarak tutulması veya üretilemeyen finansal varlıklara plase edilmesi ekonomide toplam tasarrufların toplam yatırımlardan daha fazla olmasına, bir başka deyişle efektif talep yetersizliğine neden olur. Efektif talep yetersizliği ise ekonomide gönülsüz işsizliğin gözlenmesine ve ekonominin tam istihdam düzeyinin altında çalışmasına yol açar.

Ekonomide mevcut teknikleri, zevk ve alışkanlıkları, sermaye ile işgücünün niceliği ve niteliğini ve rekabet düzeyini veri kabul ederek kısa dönem analizi yapan Keynes'e göre, istihdam düzeyi ile reel ücret düzeyi işgücü piyasasında belirlenmez. İstihdam düzeyini, işgücünün marjinal verimini ve reel ücret düzeyini belirleyen temel etken efektif talep düzeyidir (Keynes, 1936:23-32; Davidson, 1983:106-107; Davidson, 1998:817.) Keynes, efektif talebin temel öneme sahip bileşeni olan yatırım düzeyinin nasıl belirlendiğini faiz oranı ve sermayenin marjinal etkinliği analizlerine dayanan yatırım analizi ile irdelemiştir. Bu bakımdan, Keynes'in istihdam ve ücret analizi, yatırım ve efektif talep analizi üzerine inşa edilmiş bir analiz olarak görülebilir.

Bu çalışma, bu dergide daha önce yayımlanmış olan bir makaleyi (Tanyeri, 1994) tamamlayan bir çalışmadır. Çalışmanın temel amacı Keynes'in istihdam ve ücret analizini inceleyip değerlendirmektir. Birinci bölümde, neoklasik okulun istihdam ve ücret analizi kısaca özetlenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde neoklasik analizin temel varsayımlarının eleştirisi yapılmaktadır. Bu bölümde Keynes'in analizinin neoklasik analizden farklı bir analiz olmasına yol açan nedenler irdelenmektedir. Üçüncü bölümde Keynes'de istihdam ve ücret analizi incelenmekte ve sonuç kısmında ise Keynes'in istihdam ve ücret analizinin özgünlüğü ve bu özgünlüğe kaynaklık eden belirsizlik ile belirsizliğin sonuçları özetlenmektedir.

I-NEOKLASİK OKULUN İSTİHDAM VE ÜCRET ANALİZİ

Keynes'in **Genel Teori**'de ortaya koyduğu faiz ve yatırım analizi ile istihdam ve ücret analizi, Keynes'in de içinde eğitildiği dönemin egemen¹ iktisadi analizinden farklı bir analizdir. Keynes'in istihdam ve ücret analizini neoklasik iktisadi analizden ayıran temel fark, neoklasik analizin tam istihdam durumunu kaçınılmaz kılan parametreleri ile bazı varsayımlarıdır. Keynes, neoklasik iktisadın istihdam ve ücret analizine ilişkin temel postüllarını incelediği **Genel Teori**'nin ikinci bölümüne neoklasik fiyat ve üretim teorilerinin genel bir değerlendirmesi ile başlar. Keynes'e göre neoklasik fiyat ve üretim teorileri temel olarak üretim faktörlerinin hacmi veri iken bu faktörlerin ve özellikle işgücünün tamamen istihdam edildiğini varsayarak, farklı kullanım alanlarına ne oranda tahsis edildiği ve bu faktörlerin elde ettikleri görece kazançlar ile üretilen malların görece fiyatlarının nasıl belirlendiğini araştırır (Keynes, 1936:4.) Başka bir biçimde ifade etmek istersek neoklasik analiz, insanların isteklerini tatmin etmek için üretilen malların denge üretim miktarları ile fiyatlarının nasıl belirlendiğini araştırırken zevk ve tercihler, teknoloji düzeyi, faktör donanımı ve faktör bölüşümünü veri parametreler olarak kabul etmektedir. Neoklasik analiz ayrıca: (i) paranın daima nötr olduğu (en azından uzun dönemde), yani reel değişkenleri etkilemediği, (ii) geleceğin, geçmiş ve cari fiyatlar kullanılarak (istatistiksel olarak) tahmin edilebilebileceği, dolayısı ile iktisadi karar birimlerinin beklemeyle, en azından uzun dönemde gerçekleştiği; yani belirsizliğin olmadığı veya ekonomik sistemin ergodik olduğu, (iii) her şeyin diğer her şeye ikame olduğu varsayımlarını yapar (Davidson, 1998:822; ayrıca bakınız Davidson, 1996.) Neoklasik analizin yukarıda belirtilen parametreleri ile yaptığı varsayımlar üretim faktörlerinin ve özellikle işgücünün tam istihdamını kaçınılmaz kılarak kabul etmiş olur. Bu bakımdan neoklasik analizin veri üretim faktörlerinin fiilen hangi oranda istihdam edildiğini belirleyen etkenleri ayrıntılı olarak incelemediği söylenebilir. Zira tam istihdamın yukarıda açıklandığı anlamda varsayıldığı görülmektedir. Bu varsayımlara bağlı olarak Say kanunu gereği her arzın kendi talebini yaratacağı, üretim faktörlerinin tam istihdamının sağlanacağı ve tam istihdam gelirinین gerçekleşeceği kabul edilir. Neoklasik analiz veri kabul ettiği parametreler ile varsayımlarının sınırlaması altında, tımdengelim yöntemini kullanarak denge fiyat ve miktarlarının nasıl

¹ Egemen iktisadi analizi 'klasik' teori olarak nitelendiren Keynes, klasik okula Ricardo ve Mill yanında Marshall ve Pigou'yu da dahil etmektedir. **Genel Teori**'de, özellikle istihdam ve ücret konuları incelenirken Marshall ve Pigou'nun eleştirildiği hatırlanursa klasik okulun neoklasik okulu da içine aldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada neoklasik okul bu anlamda kullanılmaktadır.

belirlendiğini açıklar. Denge fiyat ve miktarları veri parametreler ile varsayımların mantıksal sonucu olarak bulunur (Okyar, 1948:99; Carabelli, 1991:109-110.) Onun içindir ki Keynes neoklasik teoriye yönelttiği eleştirilerle bu teoride mantıksal kusurlar bulmak amacını taşımadığını, eleştirilerinin neoklasik teorinin temel bazı varsayımlarının içinde yaşadığımız dünyada geçerli olmadığını yada ender olarak geçerli olduğunu ve neoklasik teorinin varsayımları nedeni ile içinde yaşadığımız dünyanın iktisadi sorunlarını çözemediğini belirtir (Keynes, 1936:378.)

Keynes'e göre neoklasik istihdam ve ücret teorisi iki temel postülaya dayanır. Bu postülalardan birincisi işgücü talebine, ikincisi işgücü arzına ilişkindir. Keynes'in kabul ettiği birinci postülaya göre 'ücret işgücünün marjinal verimine eşittir' (Keynes, 1936:5.) Başka bir biçimde ifade edersek, istihdam edilen son işgücü biriminin firma hasılatında meydana getirdiği artış ya da işgücünün marjinal ürününün hasılatı ücrete eşittir. İstihdam edilen son işgücü biriminin marjinal ürün hasılatı ücret oranını aştığı sürece istihdam talebi ve istihdam hacmi artacaktır. Bu bakımdan neoklasik teoriye göre işgücünün talep edilen miktarı ile işgücünün marjinal verimi ve dolayısı ile işgücünün reel ücreti arasında ters yönlü fonksiyonel bir ilişki vardır. Bu fonksiyonel ilişki işgücü talep fonksiyonu olarak bilinir.

Neoklasik iktisatçıların ikinci postülası işgücü arzına ilişkin bir postüladır. Bu postülaya göre işgücünün arz edilen miktarı, işgücünün marjinal zahmetinden (marjinal eksi faydasından) hareketle bulunur. Keynes ikinci postülayı şöyle ifade etmektedir: 'Belirli bir işgücü miktarı istihdam ediliyor iken, ücretin sağladığı fayda bu istihdam miktarının marjinal zahmetine eşittir.' Bu postüla istihdam edilen işgücünün reel ücretinin, fiilen istihdam edilen işgücü miktarının işgücü piyasasına arz edilmesini sağlamaya ancak yettiğini ifade etmektedir. İşgücü miktarını çok küçük bir miktarda arttırdığımızda ortaya çıkacak olan marjinal zahmet yada marjinal eksi fayda reel ücretin işgücü sahibine, işçiye, sağladığı faydadan daha fazla ise işçi bu reel ücret karşılığında işgücünü arz etmekten vazgeçer. O halde işgücünün arz edilen miktarı ile reel ücret arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Bu fonksiyonel ilişki işgücünün arz fonksiyonu olarak bilinir.

Neoklasik teori işçi ile işveren arasındaki parasal ücret sözleşmelerinin, paranın nötr olduğunu yani reel değişkenleri etkilemediğini varsayarak, reel ücreti belirlediğini kabul etmekte ve reel bir analiz yapmaktadır. Neoklasik teori firmaların işgücü taleplerinden toplam işgücü talebi fonksiyonunun ve işçilerin işgücü arzlarından toplam işgücü arzı fonksiyonunun bulunacağını varsayar. İşgücü arz ve talep fonksiyonlarının kesiştiği noktada oluşan ücret denge ücret düzeyi, istihdam da denge istihdam düzeyidir. Neoklasik işgücü piyasasında belirlenen denge istihdam düzeyi, istihdam edilen işgücünün

marjinal veriminin sağladığı marjinal faydayı işgücünün marjinal zahmetine eşitler. Bu bakımdan denge istihdam düzeyi tam istihdam düzeyidir. İşçilerin işgücü piyasasında belirlenen denge istihdam düzeyindeki reel ücrete razı olmayıp işgücü arz etmemeleri işsizlik sayılamaz. Zira bu tür bir işsizlik gönüllü işsizliktir. Bu anlamda denge istihdam düzeyi tam istihdam düzeyine eşittir.

Keynes'in **Genel Teori**'de geliştirdiği analiz; paranın nötr olmadığı, belirsizliğin var olduğu ve paranın ikame edilir bir nesne olmadığı, parasal bir girişimci ekonomisini varsayan bir analizdir. Bu nedenle **Genel Teori**'nin ilk bölümleri neoklasik istihdam ve ücret analizinin temel varsayımlarının eleştirilmesine ayrılmıştır. Bu bakımdan Keynes'in istihdam ve ücret analizini irdelemeden önce neoklasik analizin temel varsayımlarına yönelttiği eleştirileri incelemek gerekir.

II. NEOKLASİK ANALİZİN VARSAYIMLARININ ELEŞTİRİSİ

Keynes'e göre neoklasik iktisatçılar iktisadi analizlerinde bir ülkede mevcut olan üretim faktörlerinin ne oranda istihdam edildiğini belirleyen etkenlerin neler olduğunu ayrıntılı bir biçimde incelememiştir. Zira neoklasik iktisadi analiz, parametreleri ve varsayımlarından hareketle, üretim faktörlerinin ve özellikle işgücünün tam olarak istihdam edilmesi gerektiğini mantıksal olarak göstermiştir. Ancak sürekli bir iktisadi değişme içinde olan iktisadi hayat bir yandan neoklasik analizin parametrelerinin veri olarak kabul edilmesini imkansız kılmış öte yandan bu analizin varsayımlarının geçerli olmasını önlemiştir. Zira iktisadi faaliyet kesinliğe imkan vermeyen belirsizlikler içinde gerçekleşmektedir. Bu durum paranın ikame edilebilir bir nesne olmasını önlemekte ve böylece para nötr olmaktan çıkmaktadır. Bu nedenlerle içinde yaşadığımız dünyada, ne işgücünün veriminde ve ne de işgücünün asgari reel taleplerinde hissedilir herhangi bir değişme olmadan, istihdam hacminde² geniş dalgalanmalar gözlemlendiğini ve cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen insanların, çoğu zaman, istedikleri kadar çalışmadıklarını belirten Keynes (Keynes, 1936:7-9), toplam istihdam ile toplam gelir düzeyinin tam istihdam düzeyinde oluşacağını kabul etmemiştir. Bu nedenle **Genel Teori** kısa dönemde büyük değişmeler gösterebilen toplam istihdam hacmi ile toplam gelir düzeyinin nasıl değiştiğini ve bu değişmelere yol açan etkenlerin neler olduğunu inceleyen bir eser olmuştur.

² Keynes toplam istihdam hacminin emek birimi cinsinden ifade edilebileceğini belirtir (Keynes, 1936:41.)

Keynes **Genel Teori**'deki analizine, neoklasik analizin temel bazı varsayımlarının içinde yaşadığımız dünyada geçerli olup olmadığını sorgulayarak başlar. Bu temel varsayımlardan ilki paranın nötr olduğu bir reel ücret (takas ya da kooperatif) ekonomisi varsayımıdır (Keynes, 1979:66-67; Gerrard, 1995:447.) Neoklasik teori, paranın nötr olduğu bir reel ücret ekonomisi varsayımına bağlı olarak reel ücretin işgücünün marjinal zahmetine eşit olduğu bir işgücü arz eğrisinin varlığı sonucuna ulaşır. Keynes'in **Genel Teori**'de yaptığı analiz ile neoklasik analiz arasındaki temel ayrılık, bu analizlerin varsayımlarındaki farklılıktan kaynaklanır. Bu varsayımlardan en önemlisi paranın nötr olduğu varsayımı yada bütün arz ve talep fonksiyonlarının homojen olduğu varsayımıdır. Bu varsayım, matematiksel terimlerle, herhangi bir mal veya hizmetin bir firma veya bir kişi tarafından arz ya da talep edilen miktarının bağımlı olduğu fiyatlar aynı oranda artar veya azalır ise arz ya da talep edilen miktarın değişmeden kalması biçiminde ifade edilir (Leontief, 1936:115-116.) Leontief, Keynes'in özellikle işgücü arz fonksiyonunun homojen bir fonksiyon olduğu varsayımını, fiyat değişimleri karşısında istihdam edilen işgücü miktarının değiştiğinin gözlenmesine dayanarak reddettiğini belirtir. Belirsizliğin varlığı para talebinde değişmelere neden olarak malların fiyatlarının farklı oranlarda değişmesine yol açmakta ve paranın nötr olmasını engellemektedir. Böylece arz ve talep fonksiyonlarının, özellikle işgücü arz fonksiyonunun homojen oldukları varsayımı geçersiz olmaktadır. Farklı oranlarda değişen mal ve hizmet fiyatlarına bağlı olarak değişen fiyatlar genel düzeyi, işgücü istihdam düzeyinin belirlenmesinde toplam işgücü talep fonksiyonu ile işgücü arz fonksiyonunu kullanılabilir tahlil aletleri olmaktan çıkarır. Zira işgücü arz fonksiyonu fiyatlarla ortaya çıkacak her değişme ile kayacak ve bir işgücü arz fonksiyonundan söz edilemeyecektir (Keynes, 1936:8-9; Keynes, 1979:66.) Ücretin işgücünün marjinal verimine eşit olduğuna dair birinci neoklasik postülayı kabul eden Keynes'in işgücüne ait bir talep fonksiyonu olduğunu kabul etmez. Zira Keynes'in analizinde işgücü talebini belirleyen işgücünün marjinal verimi değil **efektif talep** düzeyidir. Etkif talep işgücü talebini ve istihdam hacmini belirler. Bu istihdam hacminde kar maksimizasyonu yapmak isteyen girişimciler, ücreti işgücünün marjinal verimine eşitleyecekleri için ücret işgücünün marjinal verimine eşit olacaktır. Ancak işgücünün marjinal veriminden ve ücretten hareketle bir işgücü talep fonksiyonu oluşturulamaz. Zira işgücünün marjinal verimi işgücü talebini ve istihdam hacmini belirlemez. Tersine işgücünün marjinal verimini efektif talep tarafından belirlenen istihdam hacmi belirler.

Finansal piyasaların mevcut olduğu parasal bir ekonomide bu piyasaların ilk görevi, tasarruf sahiplerinin hisse senedi ve tahvil gibi menkul kıymetleri doğrudan ihraç eden kurumlardan satın almalarına yardımcı olarak yatırımları 'fonlama'görevidir. Finansal piyasaların ikinci görevi ise, belirsizliğin kendini şu veya bu biçimde hissettirdiği durumlarda, parasal fonları üretken yatırımlara dönüştürmek istemeyen fon sahiplerine farklı

derecelerde likid olma imkanları sunan ikinci el piyasalarında finansal varlık alıp satma imkanını sağlamaktır (Davidson, 1990: 613.) İkinci el piyasalarında alınıp satılan finansal varlıklar veya menkul kıymetler yeni ihraç edilen finansal varlıklara mükemmel ikameler oldukları için yeni ihraç edilmiş finansal varlıklara ait piyasalar ile ikinci el finansal varlık piyasaları çok yakın bir etkileşim içindedirler. Bu durum üretken kapasitenin artmasını sağlayan sermaye malları piyasaları ile ikinci el finansal varlık piyasasının aynı piyasalar gibi görülmesi anlamına gelir (Keynes, 1937b:217.) Mevcut finansal varlıklar üretilebilir reel sermaye mallarına mükemmel ikameler oldukları için finansal varlık fiyatları reel sermaye malları fiyatlarını yakından etkiler (Townshend, 1937:157-58; Rotheim, 1993:200-202.) Bu bakımdan iktisadi değişiminin oluşturduğu belirsizlik ortamında kolayca değişebilen beklentiler finansal varlıkların fiyatlarını, piyasa faiz oranını ve sermayenin marjinal etkinliğini etkilemekte, böylece parasal bir ekonomide gelecek tahmin edilebilir olmaktan çıkmakta ve rasyonel hesap yapma imkanları önemli ölçüde zayıflamaktadır. Bir başka deyişle belirsizlikler ve sürekli değişim, sonuçları uzun dönemde ortaya çıkacak yatırım kararlarının kesin ve titiz matematiksel hesaplara dayalı olmasını engellemektedir. Zira belirsizlik bu tür hesaplar yapmak için gerekli bilgilerin yokluğu anlamına gelir (Keynes, 1936:162-63; Keynes, 1937a:113-14.) Belirsizlik ortamı akılla açıklanamadığı ve rasyonel hesaplamalara imkan vermediği oranda geleceğe ilişkin tahmin edilebilirlik ve dolayısı ile rasyonel davranışlar önlenmiş olur (Butos, Koppl, 1997:342-43.) Belirsizlik ortamında oluşturulan beklentiler finansal varlık fiyatlarının, faiz oranının ve sermayenin marjinal etkinliğinin kolayca değişmesine yol açar. Bu durum dayanıklı malların fiyatlarının bile değişmesine neden olabilir (Townshend, 1937:161.) Böyle bir ortamda para, genel satın alma gücünü geleceğe taşıma niteliği dolayısı ile, belirsizlikten korunmanın bir aracı durumuna gelir (Davidson, 1977:542.) Bu durum paranın nötr olmasını engeller ve birikmiş parasal fonların yatırımlara, yani üretilen sermaye mallarına akmasını erteleyebilir. Parasal fonlara olan talep artar veya parasal fonlar daha yüksek getiri elde etme umuduyla finansal varlıklara yönelebilir. Bu durum paranın kolayca ikame edilebilir bir nesne olmadığı anlamına gelir. Belirsizlik ortamı para ile para kazanmaya dönük spekülasyon davranışlarının önem kazanmasına yol açar. Spekülasyon davranışları ise üretken yatırımların azalmasına, efektif talebin yetersizliğine ve ekonominin tam istihdam düzeyinin altında çalışmasına neden olur. Bu durum 'Say Kanunu' olarak bilinen kanunu geçersiz kılar. Kısaca 'her arz kendi talebini yaratır' biçiminde ifade edilen Say kanununa göre üretilen malların arz fiyatlarına bağlı olarak elde edilen gelirlerin tamamının her üretim düzeyinde tüketim ve yatırım malları satın almak üzere harcadığı kabul edilir (Keynes, 1936:26.) Başka bir biçimde ifade edilirse, tüketim mallarına yapılan harcamalar azaldığında serbest kalan işgücü ile diğer üretim faktörlerinin kaçınılmaz olarak yatırım malları harcamaları için kullanılacağı

varsayılmaktadır. Ancak tüketim mallarına yapılan harcamaların azalması ile artan tasarruflar, yatırım malları satın alarak istihdam hacmini arttırmak yerine elde para veya tahvil ve benzeri alacak senetleri halinde tutulmak istenirse, paranın üretim ve istihdam esnekliği sıfır veya sıfıra çok yakın olduğu için istihdam hacmi artmaz (Davidson, 1998:827-28.) Bu nedenle, Keynes, Say kanununu reddeder. Tüketim mallarına yapılan harcamalar azaldığında serbest kalan işgücü ile diğer üretim faktörlerinin istihdam edilmesini sağlayacak yatırım malları harcamalarının yada yatırım talebinin otomatik olarak oluşması, geleceğe ilişkin belirsizliğin varlığına bağlı olarak paranın ikame edilebilir ve nötr olmaktan çıkması ile, imkansız hale gelir. Böyle olunca neoklasik teorinin kaçınılmazlığını mantıksal olarak gösterdiği tam istihdam durumu, ekonomide fiilen oluşması muhtemel olan çok sayıda farklı istihdam durumlarından sadece biri olacaktır. Dolayısı ile gönülsüz işsizlik ekonomide genel olarak gözlenen bir durumu temsil edecektir (Keynes, 1936:9 ve 50.)

Neoklasik iktisadi analiz; paranın nötr olduğunu, geleceğin tahmin edilebilir yani ergodik olduğunu ve paranın ikame edilebilir olduğunu varsayarak paranın istihdam, gelir ve yatırım düzeyi gibi reel değişkenleri etkilemediğini kabul eden bir analizdir. Bu temel varsayımlara dayanan neoklasik analiz girişimciliğin temel öneme sahip olduğu kapitalist bir ekonomiyi bir takas ekonomisi veya bir reel ücret ekonomisi gibi tasarlamaktadır. Bu nedenle neoklasik istihdam ve ücret teorileri, içinde yaşadığımız kapitalist dünyanın iktisadi sorunlarını açıklamaktan uzak kalmaktadır. Neoklasik analizin bu temel varsayımlarının içinde yaşadığımız dünyada geçerli olmadığını belirten Keynes, istihdam ve ücret düzeyinin toplam işgücü arz ve talep fonksiyonlarından hareketle belirlendiği görüşünü reddeder. Keynes'in neoklasik istihdam ve ücret analizinin birinci postülasını kabul etmesini işgücüne ilişkin bir toplam talep fonksiyonunun varlığını kabul ettiği anlamına geldiğini söylemek doğru değildir. Zira Keynes birinci postülayı işgücü için bir talep fonksiyonu olarak görmek yerine bir **istihdam fonksiyonu** yada **işgücü için piyasa denge eğrisi** olarak görür (Keynes, 1936:ch.20; Davidson, 1998:824-826; ayrıca Davidson, 1983'e bakınız.) Efektif talebe bağlı olarak ortaya çıkan fiyat değişimleri sonucu cari parasal ücretin satın alabileceği ücret malları(reel ücret) işgücünün marjinal zahmetinin doğru bir ölçüsü olmaktan çıktığı için ikinci neoklasik postülayı reddeden Keynes'e göre işgücü için bir toplam arz eğrisi de söz konusu değildir. Zira belirsizlik paranın ikame edilebilir bir nesne olmasını engeller ve parayı nötr olmaktan çıkarır. Böyle bir ortamda işgücüne ilişkin bir arz ve talep fonksiyonu bulunamaz. Bunun içindir ki Keynes'in analizinde işgücü için bir arz ve bir talep fonksiyonu bulmak mümkün değildir (Keynes, 1979:83.) Keynes'de istihdam ve ücret düzeyinin belirlenmesinde temel bağımsız değişken **efektif taleptir**. Keynes'in efektif talep analizi ile istihdam ve ücret analizi üçüncü bölümde irdelenmektedir.

III. KEYNES'İN EFEKTİF TALEP, İSTİHDAM VE ÜCRET ANALİZİ

Paranın kullanıldığı kapitalist bir ekonomide iktisadi faaliyetin temel amacı kar elde etmektir. Böyle bir ekonomide iktisadi faaliyet sonucunda elde edilmesi umulan parasal karların ne oranda gerçekleşeceği efektif talep düzeyine bağlıdır. Efektif talep düzeyinin belirlenmesinde toplam arz ve toplam talep fonksiyonları etkilidir. Toplam arz fonksiyonu, kısa dönemde mevcut sermaye ile işgücünün niceliği ve niteliğine bağlı olarak belirlenir. Keynes'e göre toplam arz fonksiyonu farklı istihdam düzeyleri ile bu istihdam düzeylerinde gerçekleştirilen toplam üretimin maliyetleri yada toplam arz fiyatları arasındaki fonksiyonel ilişkiyi gösterir. Toplam talep fonksiyonu ise bu farklı istihdam düzeylerinde üretilen toplam üretime halkın ne kadar harcama yapacağı hakkında oluşan girişimci bekleyişlerine göre bulunur. O halde toplam talep fonksiyonu, farklı istihdam düzeyleri ile bu istihdam düzeylerinde üretilen mallar için beklenen talep (beklenen harcamalar) arasındaki fonksiyonel ilişkiyi gösterir (Keynes, 1936:24-25; Ülgener, 1966:90-93; Üstünel, 1966:185.) Görüldüğü gibi toplam talep fonksiyonu fiilen gerçekleşmiş harcamaları değil beklenen harcamaları göstermektedir. Toplam talebin iki önemli bileşeni vardır. Bunlardan ilki, beklenen tüketim harcamaları talebi, temel olarak cari gelir düzeyine bağlıdır. Toplam talebin ikinci önemli bileşeni olan beklenen yatırım harcamaları talebi bir yandan kar bekleyişlerine öte yandan yatırımın arz maliyetine bağlı olup genel olarak cari gelir düzeyinden bağımsızdır. Yatırımlara ilişkin bekleyişler genel olarak uzun dönem bekleyişleridir. Bu nedenle yatırım hacmini, efektif talebi, umulan kar oranını ve istihdam hacminini uzun dönem bekleyişlerinin belirlediğini söyleyebiliriz.

Belirli bir istihdam hacminde beklenen toplam talep düzeyi (toplam talep fiyatı) toplam arz düzeyinden (toplam arz fiyatından) büyük ise kar oranı girişimcilerin bekledikleri orandan fazla olacağı için girişimciler istihdam hacmini toplam talep toplam arz eşit oluncaya kadar arttıracaklardır. Böylece istihdam hacmi ve gelir düzeyi toplam talep ile toplam arz fonksiyonunun kesiştiği noktada belirlenir. Zira girişimciler beklenen kar oranına bu noktada ulaşırlar. Keynes toplam talep fonksiyonunun toplam arz fonksiyonunu kestiği noktadaki toplam talebin değerini, **efektif talep** olarak tanımlar (Keynes, 1936:23-25.) Bu anlamda efektif talep **ex post** bir büyüklüğü ifade eder. Satış hasılatının fiili değeri, **ex post** efektif talep, kar maksimizasyonunu sağlayan talep düzeyidir. Geleceğe ilişkin bekleyişlere bağlı olan, beklenen satış hasılatının şimdiki değeri olarak **ex ante** efektif talep, yatırım ve istihdam

hacmini belirler (Keynes, 1973a:424-425.) Keynes'e göre bir reel ücret ekonomisini kabul eden neoklasik teori, girişimcinin üretim miktarını arttırmasının veya yeni bir üretim süreci başlatmasının, kendi payına düşeceğini umduğu ürün miktarına bağlı olduğunu varsayar. Habuki bir girişimci ekonomisinde yada bir parasal ekonomide bu varsayım geçerli olmaktan çıkar. Zira girişimci, üretim sonucunda kendi payına düşen ürün miktarı ile değil para miktarı ile ilgilenir. Anlık (spot) ve gelecek (forward) fiyat yapısının, para tutma ile mevcut diğer servet tutma biçimleri arasındaki avantajları eşitlediği varsayılırsa, girişimcilerin belirli bir zamanda para kullanarak üretim miktarını arttırması veya bir üretim sürecini başlatması daha avantajlı duruma geldiğinde daha fazla işgücü istihdam edilmek istenecektir (Keynes, 1979:82-83.) Bekleyişlere bağlı olarak değişen gelecek fiyat yapısı, beklenen karları ve efektif talebi değiştirerek, istihdam hacminin değişmesine neden olur.

Efektif talep düzeyi filen gerçekleşen tüketim harcamaları ve yatırım harcamaları tarafından belirlenir. Tüketim harcamaları talebi temel olarak kısa dönem bekleyişlerine göre belirlenen cari gelir düzeyine bağlı olduğu için, uzun dönem bekleyişlerine göre belirlenen yatırım harcamaları talebine göre daha istikrarlı sayılabilir. Kısa döneme ilişkin bekleyişler ile uzun dönem bekleyişlerinin birbirlerini karşılıklı olarak etkilediği kabul edilmekle birlikte uzun döneme ilişkin bekleyişlerin daha kolayca değiştiği düşünülür. Zira kısa dönem bekleyişleri, üreticinin genel üretim kapasitesi veri iken ürettiği nihai ürünün fiyatına ilişkin bekleyişlerdir. Kısa dönem bekleyişlerini cari arz ve talep koşulları ile yakın bir uyum içinde tutacak geri besleme mekanizmaları mevcut iken uzun dönem bekleyişleri için bu tür bir geri besleme mekanizması mevcut değildir (Butos, Koppl, 1997:341.) Bu durum uzun dönem bekleyişlerin istikrarlı olmasını önler ve Keynes'in belirttiği gibi uzun dönem bekleyişlerinin ani değişimler göstermesine yol açar (Keynes, 1936:51.) Böyle olunca, parasal bir ekonomide, yatırım hacminin ve böylece efektif talep düzeyinin ani değişimler göstermesi mümkün hale gelir.

Uzun dönem bekleyişlerinden etkilenen yatırım hacmi, istihdam ve gelir düzeyini belirleyen temel bağımsız değişken olduğu gibi kar oranını da etkileyen önemli bir değişkendir. **Genel Teori**'de sunulan yatırım analizinde yatırımları belirleyen etkenler hakkında bazı önemli açıklamalar ve değerlendirmeler yapılmakla birlikte Keynes'in yatırım hacminin belirlenmesi konusunu açık bıraktığı söylenebilir. Uzun dönem bekleyişleri geleceğe ilişkin belirsizlik ve bilinemezlik ortamında olduğu için Keynes'in yatırım analizi mantıksal kesinliğe imkan vermez. Böyle olunca Keynes'in analizi açık bir sistemi kabul ediyor demektir. Açık bir sistemde mantıksal kesinlik sınırlıdır. Zira ilgili bütün değişkenler hakkında gerekli bütün bilgiler mevcut değildir. Öte yandan ampirik kesinlik de sınırlıdır. Zira açık sistemlerde evrimsel süreçler ve süreksizlikler tekrarlanabilir olayların meydana gelmesini sınırlar.

Bu nedenlerle Keynes'de istihdam ve gelir düzeyini belirleyen yatırım ve efektif talep analizinin bir açık sistem analizi olduğu söylenebilir (Keynes, 1937a:113-115; Dow, 1997:87.) Açık sistemlerde, sistemi meydana getiren değişkenleri ve bu değişkenlerin karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimlerini bir bütün olarak tanımlamak mümkün olmadığı için açık sistemlerin nasıl çalıştığına ilişkin bilgiler kesin olmaktan uzaktır.

Keynes'in analizinde işgücü talebi ve istihdam hacmi mal piyasalarında ve belirsizlik ortamında oluşan bekleyişlere göre belirlenen ve bekleyişlerin değişmesine bağlı olarak değişen efektif talep düzeyine bağlıdır. Keynes'e göre ücret-birimi ile ölçülen ve her efektif talep düzeyine karşı gelen istihdam hacmini gösteren bir istihdam fonksiyonu bulunabilir (Keynes, 1936:280.) Bu fonksiyon istihdam hacminin efektif talep düzeyine bağlı olarak nasıl değiştiğini gösteren bir fonksiyondur. Efektif talep düzeyine göre belirlenen istihdam hacmi, girişimcilerin kar maksimizasyonu yapmalarına imkan veren bir istihdam hacmi olduğu için istihdam edilen son işgücü biriminin firma hasılatında meydana getirdiği artış, yani işgücünün marjinal ürününün değeri, ücrete eşit olacaktır. Keynes ücretin işgücünün marjinal verimine eşit olduğunu bu anlamda kabul etmektedir. Ancak bu kabul işgücünün marjinal verimine bağlı bir işgücü talep fonksiyonunun kabul edildiği anlamına gelmez. Keynes ücretin işgücünün marjinal verimine eşit olduğu kabulünden hareketle, işgücü için bir toplam talep fonksiyonunun varlığı sonucuna ulaşmaz. Bir başka deyişle işgücünün marjinal verimi ve dolayısı ile reel ücret istihdam hacmini belirlemez. Keynes'de istihdam hacmi ile bu istihdam hacmine karşı gelen reel ücreti belirleyen **efektif talep** düzeyidir.

Her istihdam hacminde mal piyasalarının dengede olduğunu gösteren bir istihdam fonksiyonun varlığından söz eden Keynes, ülke ekonomilerinde efektif talep yetersizliğinin sonucu olarak gönülsüz işsizliğin gözleendiğini belirtir. Gönülsüz işsizliğin varlığına rağmen cari ücret düzeyinde çalışmak isteyenlerin istihdamını sağlayacak, veya cari ücret düzeyinde var olan işgücü arzı fazlasını ortadan kaldıracak, bir talep fazlası herhangi bir piyasada mevcut değildir. Zira gönülsüz işsizlik, işsiz kalanlar gelir elde edemedikleri için, herhangi bir piyasada ilave bir talebin oluşmasına yol açmaz. Böyle olunca diğer piyasalarda, kavramsal olarak oluşması beklenen talep fazlası gerçekleşmiyor demektir (Clower, 1969:287-294; Hahn, 1977:182; Akyüz, 1977:203.)

Neoklasik analiz her piyasada olduğu gibi işgücü piyasasında da işgücünün arz fiyatının işgücünün talep fiyatına eşitleneceğini ve böylece tam istihdam dengesinin sağlanacağını, yukarıda belirtilen iki temel postülaya dayandırır. Ancak yetersiz efektif talebin bir sonucu olarak ortaya çıkan gönülsüz işsizlik, işgücü talep fiyatının tam istihdam düzeyinde oluşacak talep

fiyatından daha fazla, işgücü arz fiyatının ise daha az olması anlamına gelir. Gönülsüz işsizliğin varlığı, ücretin hem işgücünün arz fiyatına ve hem de talep fiyatına eşit olmasını engeller. Kar maksimizasyonunu sağlamak isteyen bir firmanın işgücüne ödeyeceği ücret, işgücünün marjinal verimine, parasal olarak ifade edilirse işgücünün marjinal ürününün değerine eşit olacaktır. Bu durumda ücret işgücünün talep fiyatına eşittir ve birinci neoklasik postüla kabul edilmektedir. Gönülsüz işsizliğin varlığı, işgücüne ödenen ücret işgücünün talep fiyatına eşit iken aynı zamanda işgücünün arz fiyatına da eşit olmasını engeller. İşgücünün ücretinin işgücünün arz fiyatına eşit olmadığı bir durumda, ücretin işgücünün marjinal zahmetine eşit olduğunu belirten ikinci neoklasik postüla geçerli olmaktan çıkar (Akyüz, 1977:203.) Keynes ikinci postülanın gönülsüz işsizliğin varlığı durumunda geçerli olmaktan çıkmasını parasal bir ekonomide işçilerin ücretlerini reel olarak belirleme gücüne sahip olmamalarına bağlar. Gönülsüz işsizlik durumunda işçilerin parasal ücret düzeyini azaltarak reel ücret düzeyini azaltmak istemeleri, çoğu zaman efektif talebin azalmasına ve böylece istihdam hacminin azalmasına ve de reel ücret düzeyinin yükselmesine yol açabilir. İkinci neoklasik postülada önerildiği gibi işgücü arzının sadece reel ücretin bir fonksiyonu olduğu kabul edilirse, işgücü arz eğrisinin fiyat düzeyinde meydana çıkacak her değişmeye bağlı olarak kayması gerekir (Keynes, 1936:9; Okyar, 1948:111.) Efektif talep değişmelerine bağlı olarak bir yandan istihdam hacmi ve gelir düzeyi öte yandan fiyat düzeyinin değişmesi söz konusu olacaktır. Fiyat düzeyinde ortaya çıkan değişmelerin işgücü arz fonksiyonunda kaymalara yol açması, parasal bir ekonomide işgücü toplam arz fonksiyonunun varlığının sorgulanmasına neden olur.

Efektif talep yetersizliğine bağlı olarak belirlenen istihdam hacminde, gönülsüz işsizliğin varlığına rağmen, Keynes işgücünün marjinal verimine eşit bir ücret aldığını kabul etmektedir. Ancak bu eşitlikten hareketle, Keynes işgücü talebinin reel ücrete bağlı olduğu sonucunu çıkarmaz. Gönülsüz işsizliğin varlığı ise bu ücret düzeyinin işgücünün marjinal zahmetine eşit olmadığı anlamına gelir. Bu nedenle Keynes'in analizinde işgücü için bir arz fonksiyonu olduğu söylenemez. Keynes'e göre işgücü için bir arz fonksiyonu olduğunu ileri sürmek kısa dönemde sermaye kazancının (rant benzerinin) hiç değişmediği anlamına gelir (Rotheim, 1998:359.) Halbuki Keynes kısa dönemde, istihdam hacmi artıyor iken, reel ücretin genel olarak azalması ve karın (rant benzerinin) artması gerektiğini belirtir (Keynes, 1936:17; Wells, 1987:508-509.) Bu durum üretim faktörlerinin reel getirilerinin toplam olarak efektif talepteki değişmelerden etkilenen ve efektif talebi etkileyen bölüşümdeki değişmelerden bağımsız olmadığını gösterir (Rotheim, 1998:360.) Bu yorum ücretin işgücünün marjinal verimine eşit olduğunu kabul eden Keynes'in, en azından istihdam hacmi ile gönülsüz işsizlik analizinde, marjinal kavramlara dayalı arz-talep analizinin dışına çıktığını gösterir.

Keynes'in **Genel Teori**'de ortaya koyduğu analizin bir birinden temel olarak farklı iki düşünce okulunun veya iktisadi hayatın iki farklı algılanış biçiminin etkisi altında kaldığı söylenebilir. Bunlardan ilki fiyat ve bölüşüm teorilerini marjinal kavramlara ve arz-talep analizine dayandıran neoklasik düşünce okuludur. Bu düşünce okulu kapitalist toplumda temel iktisadi sürecin **kaynak tahsisi süreci** ya da veri kit kaynakların etkin kullanım süreci olduğunu kabul eder. Buna karşılık kapitalist toplumun temel iktisadi sürecinin **sermaye birikimi süreci** olduğunu kabul eden farklı bir yaklaşım daha vardır. Analizinin özgün yanı bir ekonomideki yatırım tasarruf eşitliğinin temel olarak efektif talep tarafından sağlandığını göstermek olan Keynes'in bu iki düşünce okulunun etkisi altında kaldığı söylenebilir. Efektif talep ve özellikle yatırım hacmi Keynes'in analizinin temel bağımsız değişkenleridir. Bu durum arz-talep yaklaşımı yerine, özellikle yatırım harcamaları talebinin analizde merkezi öneme sahip bir konuma geldiği bir yaklaşımın benimsendiğini gösterir. Yatırım harcamaları analizinin, temel olarak sermaye birikimi sürecinin analizi olduğu açıktır. Efektif talep ve yatırım harcamaları analizi ile bu değişkenlerde ortaya çıkan değişmelerin toplam üretimde değişmeye neden olduğunu gösteren Keynes, üretim ve gelir düzeyinde meydana gelen değişmelerin yatırımlara eşit bir tasarrufu oluşturacağını göstermiştir. Keynes'in analizinin, reel ücret veya takas ekonomisi kabulü üzerine kuran neoklasik okulun veri kaynakların etkin kullanımına ve kaynak tahsisine dayalı yaklaşımı yerine, varlığını sürdürdürebilmek için üretimde kullanılan sermaye miktarını sürekli arttırmak, yenilikler yapmak ve teknolojik gelişmeyi sağlamak zorunda olan sermaye sahiplerinin iktisadi faaliyetin yönlendirilmesinde etken olduğu, parasal bir kapitalist ekonomiyi irdelemek için geliştirilmiş bir yaklaşımı benimsediği ileri sürülmektedir (Keynes, 1979:81-82; Shapiro, 1978:211-13; Levine, 1985:116.)

Üretimde kullanılan sermaye miktarını arttırmak için yatırımlar yapmak zorunda olan sermaye sahipleri, yatırımlarını geleceğe ilişkin uzun dönem beklentilerine bağlı olarak ve belirsizliğin mevcut olduğu bir ortamda yaparlar. **Genel Teori**'nin 12. bölümünde uzun dönem beklentilerine bağlı olarak yatırımların nasıl belirlendiğini irdeleyen Keynes yatırımların, üretimde kullanılan sermaye miktarını arttırmak ve yatırım yapmış olmak için yatırım yapmak dışında bir rasyoneli olmadığını, sermaye sahipleri için yatırım yapmanın bir yaşam biçimi olduğunu, toplum için olumlu bir şeyler yapma içgüdülerinin yatırımlarda etkili olduğunu belirtmektedir (Keynes, 1936:161-163.)

Yatırımların ve efektif talebin temel bağımsız değişken olduğu, yatırımların ve sermaye birikiminin sermaye sahipleri için olmaz ise olmaz bir koşul veya bir yaşam biçimi olarak görüldüğü, sermaye birikimi sürecinin temel iktisadi süreç olduğu kapitalist bir ekonomide neoklasik okulun marjinal kavramlara ve arz-talep analizine dayanan fiyat ve bölüşüm teorilerinin geçerliliğinin önemli ölçüde sınırlandırılmış olacağı söylenebilir. Hatta bu yaklaşımın neoklasik bölüşüm teorisi ile çelişki içinde olduğu bile ileri sürülebilir. Keynes neoklasik marjinal analizin postülalarından ilkinin, işgücü hariç diğer faktörler veri iken, işgücünün istihdam edilen miktarını arttırdığımızda işgücünün marjinal verimine eşit olan reel ücretin azalacağını, kabul etmiştir. Ancak **Genel Teori**'nin 19 ve 20. bölümlerinde yapılan analizlerle, bu kabulün işgücü için bir talep fonksiyonunun kabul edilmesi anlamına gelmediği gösterilmiştir (Garegnani, 1978:58-59; Rotheim, 1998:362.) Neoklasik marjinal analizin ikinci postülasını, işgücünün marjinal

zahmetinin işgücünün reel ücretine eşit olduğunu ve işgücüne ilişkin bir arz fonksiyonunun varlığını da kabul etmeyen Keynes'in, reel ücretin işgücünün talep edilen miktarını, arz edilen miktarına eşitlediği görüşünü reddettiği ileri sürülebilir.

Keynes'in istihdam ve ücret analizine ilişkin bu analizi bitirirken bölüşümün bir etik ve siyaset sorunu olup olmadığı sorulabilir (Kılıçbay, 1998.) İktisadi analiz tarihinde bölüşüme ilişkin olarak yazılanlardan verilecek bazı örnekler bölüşümün temel olarak bir etik ve siyaset sorunu olduğuna işaret etmektedir. Örneğin D.Ricardo 'işgücünün doğal fiyatının mutlak olarak sabit olduğunu düşünmek yanlıştır, doğal ücret farklı ülkelere ve farklı zamanlara göre değişir, temel olarak halkın alışkanlıklarına ve geleneklerine bağlı olarak belirlenir', demektedir (Ricardo, 1965:54-55.) J.S.Mill bölüşümün 'toplumun yasalarına ve geleneklerine bağlı olduğunu' yazmaktadır (Mill, 1970:350.) Marx ücretlerin fiziki geçimlik düzeyde sabit olmadığını, ülkenin tarihsel gelişme ve uygarlık düzeyine bağlı olarak belirlendiğini belirtir (Baumol, 1983:303-306.) Marshall bölüşüm analizinin duragan (stationary) duruma ilişkin olduğunu (Marshall, 1969:418) ve bölüşüme ilişkin açıklamalarda, döngüsel bir akıl yürütme yoluna girmeden faiz veya ücret teorisi kurulamayacağını ifade eder (Ibid:429-430.) Sraffa'nın fiyat analizinde fiyatların belirlenebilmesi için kar oranının üretim sisteminin dışında, muhtemelen parasal faiz oranı tarafından, belirlenmesi gerektiği belirtilir (Sraffa, 1960:33.) Önemli bir neoklasik iktisatçı olan Hahn, 'işgücünün marjinal ürünü reel ücreti belirler' gibi bir cümlenin anlamsızlığına ve sermayenin marjinal ürünü ile kar oranının eşit olduğu gibi bir önermeye, neoklasik iktisatçıların itibar etmediğine işaret eder (Hahn, 1982:361-362.)

Keynes'e göre para ücretin belirlenmesi iktisatçının idraki dışında kalır ve dışsal olarak verildiğini kabul etmek gerekir (Hahn, 1987:12.) Parasal bir ekonomide, duragan (stationary) denge analizine dayalı olan etkin kaynak kullanımı veya kaynak tahsisi teorisi yerine, sermaye birikimi sürecini temel iktisadi süreç kabul eden Keynes'in kayan (shifting) denge analizini tercih ettiği söylenebilir. Bu tercih, sermaye birikimi sürecinin ve iktisadi değişiminin olmazsa olmaz koşulu olan yenilikler ve teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı içsel değişmeye bağlı belirsizlik ve bekleyişlerin üzerinde önemle durma ihtiyacını doğurmuştur. Kayan denge analizinin parasal ekonomi terimlerini kullanmak zorunda olduğu açıktır. Ancak bu yaklaşımla geliştirilen kayan denge teorisi ayrı bir 'para teorisi' olmaktan çok bir değer ve bölüşüm teorisi olacaktır (Keynes, 1936:294.)

Keynes'in analizini değerlendiren bazı makalelerde ileri sürüldüğü gibi (Townshend, 1937; Rotheim, 1993:199-207), Keynes'in analizi mantıksal sonuçlarına götürülürse, parasal değer ve bölüşüm teorileri kurmak imkansız hale gelebilir. Zira parasal bir ekonomide geleceğe ilişkin bekleyişler, mevcut finansal varlıklar ile yeni çıkartılacak finansal varlıkların fiyatlarını belirlemede temel etken durumuna gelir ve böylece diğer dayanıklı varlık fiyatlarının belirlenmesini de etkiler. Belirsizliğe bağlı olarak değişen bekleyişler ve bekleyişlerin değişmesi ile değişen efektif talep ve üretim hacminin bir yandan parasal sermaye kazancını, öte yandan fiyatları ve reel ücreti değiştireceği söylenebilir. Böyle olunca malların fiyatları da bekleyişlere ve efektif talebe bağlı duruma gelir. Fiyatların nasıl belirlendiği hakkında genelleme yapmak zorlaşır. Bu koşullarda sermayenin marjinal etkinliğinin faiz oranını

belirlediğini söylemek yerine, faiz oranının sermayenin marjinal etkinliğini belirlediğini söylemek daha doğru olur (Keynes, 1937a:123.) İktisadi akıl yürütme yapabilmek için ücret biriminin kısa dönemde esnek olmadığı ve malların arz esnekliğinin mükemmel olduğu varsayılırsa, fiyatların tam istihdama kadar sabit kalacağı söylenebilir. Ancak Keynes, gönülsüz işsizliğin var olduğu durumlarda, ücret birimi sabit iken bile, kaynaklar homojen olmadıkları ve birbirleri için mükemmel ikame olmadıkları için, azalan getirinin çalışacağı ve fiyatların artmaya başlayacağını ileri sürer (Keynes, 1936:296.) Efektif talep yetersizliğine bağlı olarak oluşacak gönülsüz işsizlik durumunda, tam istihdam düzeyinde oluşması beklenen reel ücret düzeyine göre daha yüksek bir ücret düzeyi ve daha düşük bir kar oranı söz konusu olur. Değişen bekleyişlere göre efektif talep artarsa, istihdam hacmi ve fiyatlar artacağı için reel ücret düzeyinin azalması ve kar oranının düşmesi beklenir. Belirli bir bekleyiş düzeyi, ekonomide belirli bir faiz oranı ile belirli bir sermayenin marjinal etkinliği düzeyi ile marjinal tüketim eğilimini ve dolayısı ile yatırım ve tüketim harcamaları düzeyi ile efektif talep düzeyini belirler (Keynes, 1936:248-49; Neville, Rao, 1996:193.) Efektif talep düzeyi, istihdam hacmi ile gelir düzeyini ve reel ücret ile kar oranını belirler. Bu şekilde belirlenen istihdam hacmi ile gelir düzeyi genel olarak tam istihdam düzeyinde oluşmaz. Gönülsüz işsizliğin varlığı durumunda, tam istihdam düzeyinde oluşması beklenen reel ücret düzeyi ile kar oranının gözlenmesi söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle Keynes faiz oranının, psikolojik olmaktan çok önemli oranda geleneksel bir oran olduğunu, sürdürülebilir ve dayanıklı olduğu yeterli ölçüde kabul edilen **her hangi** bir faiz oranının sürdürülebilir olacağını belirtir (Keynes, 1936:203.)

Keynes'in iktisadi faaliyeti anlamak için sermaye birikimi sürecini ön plana çıkaran bir yaklaşımı benimsediği kabul edilirse, belirsizlik ve bekleyişlerin iktisadi faaliyeti etkileyen **sürekli** ve **sistematik** güçler arasına girmesi gerektiği anlaşılır. Bu durumda iktisadi hayata ilişkin analizler kesin sonuçlar veremez. Parasal bir girişimci ekonomisinde iktisadi olayların sonucu ve yönü ne kısa dönemde ve ne de uzun dönemde kestirilemez hale gelir (Keynes, 1973a:408-409.) Belirsizlik hayata ilişkin bir gerçek ise de, piyasa ekonomilerinin belirsiz bir dünyada geleneksel kurum ve davranışların varlığına bağlı olarak, sistematik bir biçimde işlediği ve bu sistematik işleyişe ilişkin analizler yapılabileceği söylenebilir (Eatwell, Milgate, 1983:12-14.) Keynes de iş hayatına ilişkin geleneklere sadık kaldığı süreçte süreklilik ve kararlılığın gözleneceğine ve sistematik analizin imkan dahilinde olduğuna dair düşüncelere sahiptir (Keynes, 1936:152.) Ancak Keynes iktisadi analize ilişkin yanılmaz çözümler olmadığını, sembolik düzmece-matematiksel yöntemlerle bir iktisadi sistemi resmetmenin büyük bir hata olduğunu belirtir. Belirli iktisadi sorunları analiz edebilmek için geliştirilmiş düzenli bir düşünce yöntemi ile yetinilmesi gerektiğini belirten Keynes'e göre, karmaşıklığa yol açan etkenleri soyutlayarak elde edilen geçici sonuçlara ulaştıktan sonra iktisadi olayların ortaya çıkmasında etkili olan etkenler arasındaki muhtemel karşılıklı etkileşimleri de ele almak gerekir (Keynes, 1936:297.) İktisatın doğal bir bilim olmadığını, esas olarak iç gözlem ve değer yargıları kullanılan bir **ahlak bilimi** olduğunu belirten Keynes'in (Keynes, 1973b:297), istihdam ve ücret analizini bu düşüncelerle ve böyle bir yöntemsel yaklaşım içinde geliştirdiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Parasal bir ekonomide parasal fonlara sahip olanlar, belirsizlik ortamında muhtemel sermaye kayıplarından korkarak, bu fonları ellerinde para veya likiditesi yüksek finansal varlıklar olarak tutmak isteyebilirler. Parasal fonlar yatırım malları gibi üretilebilir reel varlıklara dönüştürülmek yerine; para, bono, tahvil ve diğer benzer alacak senetleri gibi üretilemeyen veya ihmal edilir miktarda üretim faktörü kullanarak üretilen finansal varlıklara plase edilip bekletildiklerinde ekonomide efektif talep yetersizliği ve gönülsüz işsizlik gözlenir. Paranın en önemli özellikleri üretim esnekliği ile ikame esnekliğinin sıfır veya sıfıra yakın olmasıdır. Bu özellikler parasal fonların para veya likid finansal varlıklar olarak tutulması halinde tüketim harcamalarına yöneltilmeyen gelirlerin tasarruf edilmeleri ile serbest kalan işgücü ile diğer üretim faktörlerinin istihdam edilmelerini önler. Keynes'in **Genel Teori**'de ortaya koyduğu istihdam ve ücret analizi, parasal bir girişimci ekonomisinde geleceğin belirsiz ve tahmin edilemez olması temeli üzerine kurulmuş bir analizdir. Geleceğin belirsiz ve tahmin edilemez olması, paranın üretim ve ikame esnekliklerinin sıfır ya da sıfıra çok yakın olma özellikleri ile birleşince, belirsizlikten korunmak isteyen parasal fon sahiplerinin, bu fonları para olarak veya likid finansal varlıklar olarak ellerinde tutmak istemeleri durumunda, ekonomide efektif talep yetersizliği ve gönülsüz işsizlik görülür.

Ekonomide gönülsüz işsizliğin varlığı, tam istihdam koşullarında kaynak tahsisi analizi yapan neoklasik teorinin istihdam ve ücret teorilerini geçersiz duruma düşürür. Keynes'in parasal bir girişimci ekonomisini analiz etmek için geliştirdiği efektif talep ve yatırım analizi, iktisadi faaliyetin bir kaynak tahsisi süreci olarak değil, paranın öncelikle yatırım hacmi olmak üzere reel değişkenleri etkilediği bir sermaye birikimi süreci olarak algılanması gerektiğini işaret eder. Böyle bir yaklaşımın sonucu olarak girişimci, kaynak tahsisi sürecini incelemek için geliştirilmiş olan neoklasik teorinin öne sürdüğü gibi kendi payına düşecek ürün miktarı ile değil, para miktarı ile ilgilenecektir. Tam istihdam düzeyi dışında, efektif talebin değişmesi ile, bir yandan istihdam hacminin öte yandan ücret, parasal kar ve fiyatların değişmesi imkan dahilinde girecek ve kaynak tahsisi analizinin bölüşüme ilişkin sonuçları geçersiz duruma düşecektir. Keynes'in 'sermayenin marjinal etkinliğinin faiz oranını belirlediğini söylemek yerine, faiz oranının sermayenin marjinal etkinliğini belirlediğini söylemek daha doğru olur' ifadesinin bu düşünceleri yansıttığı söylenebilir.

Keynes'in analizi mantıksal sonuçlarına götürülürse fiyatların nasıl belirlendiği hakkında genelleme yapmak bile imkansız hale gelebilir. Bu nedenle Keynes parasal bir girişimci ekonomisinde iktisadi olayların sonucunu ve yönünü ne kısa dönemde ve ne de uzun dönemde kestiremeyeceğimizi yazar. Ancak Keynes iş hayatına ilişkin geleneklere sadık kalındığı sürece ve mesela ücret-biriminin sık sık değişmediği bir ortamda, süreklilik ve kararlılık gözleneceğini ve sistematik analizin imkan dahilinde olacağını kabul eder. Ancak iktisadi analiz bir değişme ortamı içinde yapıldığı için iktisadi analizin kesin ve yanılmaz çözümler üretmeyeceğini de ifade eder. Bu düşüncelerle Keynes, genel çözümler yerine, belirli iktisadi sorunları çözmek için geliştirilmiş düzenli bir düşünce yöntemi ile yetinilmesi gerektiğini belirtir.

KAYNAKÇA

- Y. Akyüz (1977) **Sermaye Bölüşüm Büyüme**, Ankara SBF Yayını.
- W.J. Baumol (1983) "Marx and the Iron Law of Wages" **AER Papers&Proceedings** 73(2)
- W.N. Butos, R.G. Koppl (1997) "The Varieties of Subjectivism" Keynes&Hayek on Expectations" **History of Political Economy** 29(2)
- A. Carabelli (1991) "The Methodolgy of the Critique of the Classical Theory: Keynes on Organic Interdependence" in B.W. Bateman, J.B. Davis (eds.) **Keynes and Philosophy**, Aldershot, Edward Elgar.
- R.W. Clower (1969) "The Keynesian Counter-Revolution: A Theoretical Appraisal" in R.W. Clower (ed.) **Monetary Theory**, Middlesex, Penguin.
- P. Davidson (1977) "Money and General Equilibrium" **Economic Appliquée** tome XXX
- P. Davidson (1983) "The Marginal Product Curve is not the Demand Curve for Labor and Lucas's Labor Supply Function is not the Supply Curve for labor in the Real World" **JPKE** 6(1)
- P. Davidson (1990) "Financial Markets, Investment and Employment" in L. Davidson (ed.) **Money and Employment. The Collected Writings of Paul Davidson**, vol. 1 London, Macmillan.
- P. Davidson (1996) "Reality and Economic Theory" **JPKE** 18(4).
- P. Davidson (1998) "Post Keynesian Employment Analysis and the Macroeconomics of OECD Unemployment" **EJ** 108 (May).
- S.C. Dow (1997) "Mainstream Economic Methodology" **Cambridge Journal of Economics** 21(1).
- J. Eatwell, M. Milgate (1983) "Introduction" in J. Eatwell & M. Milgate (eds.) **Keynes's Economics and the Theory of Value & Distribution**, New York Oxford University Press.
- P. Garegnani (1978) "Notes on Consumption, Investment and Effective Demand" in J. Eatwell, M. Milgate.(eds.)
- B. Gerrard "Keynes, the Keynesians and the Classics: A Suggested Interpretation" **EJ** 105 (March).
- F. Hahn (1977) "Keynesian Economics & General Equilibrium Theory: Reflections on Some Current Debates" in F.Hahn, **Equilibrium and Macroeconomics**, Cambridge, The MIT Press 1984.
- F. Hahn (1982) "The Neo-Ricardians" **Cambridge Journal of Economics** 6(4).
- F. Hahn (1987) "On Involuntary Unemployment" **EJ** 97 (Supplement).
- J.M. Keynes (1936) **The General Theory of Employment Interest and Money**, London, Macmillan 1961.
- J.M. Keynes (1937a) "The General Theory of Employment" in D. Moggridge (ed.) **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, vol. XIV, London Macmillan 1973.
- J.M. Keynes (1937b) "The 'Ex Ante' Theory of the Rate of Interest" in D. Moggridge (ed.) vol XIV.
- J.M. Keynes (1973a) **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, vol. XIII. Edited by D. Moggridge, London Macmillan.
- J.M. Keynes (1973b) **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, vol XIV. Edited by D. Moggridge, London Macmillan.

- J.M. Keynes (1979) **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, vol XXIX. Edited by D. Moggridge London Macmillan.
- M.A. Kılıçbay (1998) "Economica'nın Dublörü Ethica" **Doğu Batı** 1(4).
- C.L. Lawson & L.L. Lawson (1990) "Financial System Restructuring: Lessons from Veblen, Keynes & Kalecki" **Journal of Economic Issues** 24 (1).
- D. Levine (1985) "What Can we Do With Money" in G. Deleplace & P. Maurisson (eds.) **L'Heterodoxie Dans La Pensee Economique**, Paris Éditions Anthropos.
- W. Leontief (1936) "The Fundamental Assumption of Mr. Keynes's Monetary Theory of Unemployment" in J.C. Wood (ed.) **John Maynard Keynes, Critical Assesments**, vol. II London, Routledge 1990.
- A. Marshall (1969) **Principles of Economics**, 8th ed. London Macmillan 1969.
- J.S. Mill (1970) **Principles of Political Economy**, Edited by D. Winch, Middlesex, Penguin 1970.
- O. Okyar (1948) "Neo-Klasik Teoriyle Keynes Teorisinin Karşılaştırılması" **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası** 10(1-4) 1948-49.
- D. Ricardo (1965) **The Principles of Political Economy and Taxation**, London, Everyman's Library.
- R.J. Rotheim (1993) "On the Indeterminacy of Keynes's Monetary Theory of Vaule" **Review of Political Economy** 5(2).
- R.J. Rotheim (1998) "Keynes and the Marginalist Theory of Distribution" **JPKE** 20(3).
- N. Shapiro (1978) "Keynes and Equilibrium Economics" **AEP** 17(Dec.)
- P. Sraffa (1960) **Production of Commodities by Means of Commodities**, Cambridge, Cambridge University Press 1963.
- İ. Tanyeri (1994) "Keynes'de Faiz Oranı, Sermayenin Marjinal Etkinliği ve Yatırım Analizi" **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 12.
- H. Townshend (1937) "Liquidity Premium and the Theory of Value" **EJ** 47 (March).
- S. Ülgener (1966) **Milli Gelir İstihdam ve İktisadi Büyüme**, 2.baskı, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını.
- B. Üstünel (1966) **Makro Ekonomi**, Ankara, SBF Yayını.
- P. Wells (1987) "Keynes's Employment Function and the Marginal Productivity of Labor" **JPKE** 9(4).